

שיעור על דימוי יהודי גליציה

מקור מתוך

מדינה וחכמיה גרשם באדר תולדות כל החכמים והסופרים שעריסתם עמדה בגליציה או שבאו מעבר לגבול לשבת בגליציה וישפיעו במעשיהם על מהלך ספרות התפתחות השכלה על הציונות או על העסקנות העממית מימות מנדלסון ועד היום 1934 ניו יורק

מה העבודה הזאת לנו מכתב ידידות במקום הקדמה

לידידי הותיק חובב הספרות ומסעד לעובדיה מר ישככר טאה הי"ו

אחרי אשר שוחחנו פעמים רבות ע"א מפעלות השכלה בגליציה והתפתחותה ועל אשר בצעו חכמי מדינת מולדתנו בארצות אחרות איך שהניחו את היסודות לבנין השכלה במקום מושבם ופיצו את מעיונותיה ברחוק ומקרוב... אחרי אשר העירני ידידנו הנכבד והסופר החרוץ מר אליהו שמלר כי עלי מוטלת החובה לכתוב את תולדות השכלה בגליציה החלוצית לחבר את הספר הנכחי שאין מגמתי בו להעמיד קיר וחיץ בין מדינה זו לאחרת, כי אדיר כל חפצי רק להציב מצבת זכרון למולדתנו שהיתה ימים רבים כמגדל אור לתורה לחכמה, ואשר חדלה כעת להיות גוש מדיני בפני עצמה. מפני סבות שאינן מובנות לי יש אשר היו משכילי גליציה ללעג בעיני משכילי ארצות אחרות. קשה אמנם לדעת מי היה הראשון שהתחיל בזלזול משכילי מולדתנו אבל נראה הדבר כי הזלזול שנהגו לפנים משכילי אשכנז במשכילי פולין העבירו אח"כ משכילי רוסיה על משכילי גליציה.

זה רבות בשנים התאונן שמואל ליב גולדברג (בעל כרם חמד) במכתבו לשי"ר על אחד מחכמי אשכנז המזלזל בכבוד משכילי פולין לאמר "כפי דעתי הוא מאותם המחזיקים את כל אנשי פולין לפראים ושוטים ובורים, וכל אחד מאנשי מעהרן ובעמהן המה לכל הפחות בר' עקיבא ור' מאיר בהלכה וכאריסטוטליס וניוטון בחכמה ותהלוכות" קרית ספר שנה ב' ולמרות השנים הרבות שעברו מיום שנכתבו הדברים הללו אפשר להשתמש גם היום על הזלזול הנהוג בקרב משכילי רוסיה למשכילי גליציה.

על חוסר הבנה השורר בנוגע למשכילי גליציה יעידו גם דברי י"ח רבניצקי בבקרתו על מחברת אחת שיצאה בגליציה כי "חותם מיוחד מחייב להיות מונח על כל סחורה ספרותית גליציה חותם של לשון משונה והגיון משונה שלא כדרך הארץ פרדס כרך שני.

הדברים האלה נכתבו בשנת תרנ"ד ואע"פ שאי אפשר לבטל אמתית משפט הזה לגמרי

יש להתלונן דוקא על סופרי גליציה שלא היו יחידים בעת ההיא בריקניותם כי כמוהם היו אז רבים גם ברוסיה. ונפלאות היא, כי גם סופר הגון כמשה קליינמאן ששהה כארבע שנים בגליציה ובכל הימים ההם היה פעיל בכל מפעל ספרותי וצבורי וכשם שהיה משפיע על מהלך הרוחות כך היה שם מקבל השפעה על התפתחותו הוא וגם הוא מצא לנחוץ בעת עזבו את הארץ לכתוב את המאמר על שני עולמים כעין תחבושת למכאובנו מכל המכות שאנחנו מוכים בגליציאותנו אפשר לחשוב את דברי מ"ל לילנבלאום ששם נמצאים הדברים האלה ונוסף על כל החרפות אשר העטו עלינו אחינו הרוסים בכתביהם הפיצו בקהל סופרי הגוים את הדעה, כי אשמים אנחנו מכל עם- ודבריהם אלה עושים רושם עד אשר העיז אחד מסופרי הגוים לאמר עלינו היהודים מגליציה הם ממין גרוע ועוד אחד שאמר סומך אני על מה שהגידו לי יהודים שונים כי מדינת גליציה היא מפרסמת בזה שהם מוצאים טפוסים שהם על צד האמת היותר גרועים. וכאשר קבצתי את השמות חכמי מדינתנו השתדלתי שלא לקפח את ערכו של כל אחד שהועיל להרחבת השכלה ברב או במעט רשמתי את השמות בפשטותם ולא בתואריהם רבים מן המוסמכים להוראה בחוגי המשכילים נודעים רק בחכמתם ואין מכירים את תורתם והרבנים המעטים שהזכרתי אף אם אין חפצם להמנות בתוך משכילים זכתי לכך רק מפני שאני חושב כי יש סדה למשנתם והגיון בדבריהם. ואת הדברים הלא הקדמתי בזה יען עש אשר קרוב הדבר להוציא משפט בלתי צודק על פעלתם של אותם אנשים שאנחנו חיים אתם והם קרובים לנו בזמנם וזהירות עוד יתרה דרושה כשאנחנו באים לדון על יצירות הדור העבר